

הערות מבעל מח"ס אורחותיך למדני

כתב כת"ר:

ד. נזירות 'נוהגת' בזמן הזה – מושג ופשוטו

הרמב"ם מתיר את קבלת הנזירות בזמן הזה בלשון 'נוהגת' (הל' נזירות שם): "נזירות נוהגת בפני הבית ושלא בפני הבית, לפיכך מי שנדר בנזיר בזמן הזה הרי זה נזיר לעולם..." , וכן "אין הנזירות נוהגת אלא בארץ ישראל... לפיכך מי שנדר בזמן הזה בחוצה לארץ כופין אותו לעלות לארץ ישראל ולהיות נוהג שם נזירות..." , וכן כתבו שאר הראשונים שפסקו כמותו.

והנה, למרות פשטות לשון הרמב"ם ושאר הראשונים, כאמור לעיל, לדעת הרדב"ז (הל' נזירות ו, ח), מי שהיה בבית הקברות והתרו בו שלא יקבל על עצמו נזירות או טמא מת שהתרו בו שלא יקבל על עצמו נזירות – וקיבל – הרי זה לוקה. נמצא שלדעתו אסור לטמא מת מלכתחילה לקבל על עצמו נזירות, ואם כן כיום, שכולנו טמאי מתים, אסור לקבל נזירות, והרדב"ז סובר שכך הוא הדין גם לשיטת הרמב"ם.

לדעה זו יש אפוא לומר, שכשהרמב"ם כתב ש'הנזירות נוהגת' או 'לפיכך מי שנדר בנזיר בזמן הזה הרי זה נזיר לעולם' – כוונתו לחלות הנזירות בלבד ולא להיתרה, וכן כתב במפורש בדעת הרמב"ם בספר 'מחשבות בעצה' (מאת הגאון רבי יעקב יוסף מטורוב יו"ד סימן כד, ד"ה הנה), והוא סובר שכל מה שכתב הרמב"ם זה בדיעבד, כלומר במי שקיבל על עצמו נזירות, אך לכתחילה – אסור לקבל נזירות.

כלומר, לדעת הרדב"ז ובעל 'מחשבות בעצה', הרמב"ם סובר שטמא מת אסור לקבל על עצמו נזירות, ולכן אסור לקבל כיום נזירות, אך מי שעבר על איסור זה ונדר נזירות בהיותו טמא – הנזירות וכל דיניה חלים עליו (וכן כתבו האורח מישור, והגרי"ז בנזיר יט, ב). ע"כ דברי כת"ר.

הערה:

(א) ויש להוסיף על זה שכן דעת המרכבת המשנה בהל' נזירות פ"ב הל"כא, וז"ל "עיינן השגות ובחנם נדחק הכ"מ בביאור פי' המשנה לרבנו, דהן הנה דבריו שבמיימוני דבאמת דין נזירות אינו נוהג אלא בא"י, ר"ל שאסור לנזור בחו"ל משום גושא וכמ"ש רבנו פ"ו מהל' נזירות ה"ח דהנזור בביה"ק לוקה על שהייתו שם. ולזה אמר רבנו דהא דתוספתא שהנזירות נוהגת בא"י ובחו"ל לאו לומר שנוהג ממש ומותר לנזור בחו"ל אלא שאם נזר נתחייב דבר תורה ואם שתה יין ונטמא למת וגילח לוקה ואין עולין [לו] כדין טמא שנזר." ע"ש.

וכן נראה דעת רבי יהודה עייאש ז"ל בוזאת ליהודה על הרמב"ם שם, שכתב "דמן הדין כיון דטומאת ארץ העמים קלישא תיסגי ליה בנזירות שנהג בחו"ל, אלא כיון דסוף סוף גזרו טומאה בחו"ל ולא היה לו להדיר עצמו בנזיר בארץ הטומאה לכך קנסוהו לנהוג נזירות טהרה בארץ טהורה ולא יעלה לו מה שנהג בחו"ל.

וכן נראה דעת המהריק"ש בהל' נזירות אות סב (בספר הלכות קטנות), וז"ל "בזמן הזה אין לנדור בנזיר אפילו דרך קדושה, וכ"ש בחו"ל לפי שאין שם בית המקדש להביא קרבנותיו, ועוד שהכל טמאי מתים להיות נדרים אלו נדרי רשעים." ע"ש.

וכן הוא בקול אליהו ח"א י"ד ס"ל, ד"ה עוד יש לצרף, "ונוסף לזה דקי"ל אסור לידור בנזיר בזמן הזה, וכל שכן נזיר שמשון דליתיה בשאלה." ע"ש.

שוב ראיתי שכבר הביא כת"ר מ"ש הרה"ג עזריה אריאל שליט"א בענין זה, ומה שהשיב כת"ר על דבריו.

(ב) ואגב יש לדון במ"ש הרמב"ם הנ"ל "לפיכך מי שנדר בזמן הזה בחוצה לארץ כופין אותו לעלות לארץ ישראל ולהיות נוהג שם נזירות...". האם כוונת הרמב"ם לומר שהוא צריך לעלות מיד או אף מותר לאחר זמן.

ועיין בוזאת ליהודה הל' נזירות פ"ב הל"כא, שכתב "וגם מ"ש מרן בסוף דבריו וז"ל אי נמי אפשר שלא עלתה לארץ אלא מפני שחייבוה לעלות ע"כ. לא יכולתי להולמו דאם החכמים חייבוה לעלות למה לא חייבוה לעלות קודם שהשלימה שבעה שנים, דהא החיוב שכתב רבינו דמחייבין אותו לעלות לא"י אינו מסויים דמשמע מיד סמוך לנזירותו, ומשמע אפי' אחר זמן, ועיין בתוס' יו"ט שם בפ"ג משנה ו'. "ע"ש.

אלא הכריע המעשה רוקח הל' נזירות פ"ב הל'כא, "הנה בגמרא מבואר דהא דמחייבין אותו לעלות ולמנות בא"י אינו אלא משום קנס כדברי רבינו, אך אינו מבואר שם אי מחייבין אותו תכף ומיד שנזר או אח"כ, והתוס' ז"ל כתבו שם אבית הלל שאמרו נזיר בתחילה לחזור ולהתחיל כל מניינו וכו' ע"כ. משמע דהכוונה דאף שכבר מנה ימי נזירותו בחו"ל דמה"ת יצא ידי נדרו כמ"ש שם אפ"ה מחייבין אותו לעלות לא"י ולחזור ולמנות הימים כבתחילה, וכדמוכח באמת דהילני המלכה דאחר שהשלימה ימי נזירותה בחו"ל עלתה לארץ ע"י שחייבוה חז"ל וחזרה ומנתה שבע שנים אחרות. מעתה בשופי נוכל לומר שכן היא דעת רבינו ג"כ וסרה מעליו תלונת הראב"ד ז"ל ע"פ דברי התוס' הנ"ל, וא"צ לידחק כמ"ש מרן ז"ל. וכן מצאתי להתוס' יו"ט ז"ל וכן משמעות דברי הסמ"ג ז"ל עשין רמ"ז וכו' שסיים כמו שהורו ב"ה להילני המלכה וכו' דמשמע דאכולא מלתא קאי עיין עליו. מעתה מ"ש רבינו לפיכך מי שנדר בזה"ז בח"ל וכו' עיקר הדין הוא דאתא לאשמועינן דעכ"פ כופין. אך אימתי תהיה הכפיה כבר הקדים ואמר כמנין הימים שנזר דזה מורה שאחר שמנה כופין וכן משמע ממה שכתב אח"ז וכל זמן שהוא בחו"ל וכו'. ע"ש.

מ"מ ראיתי לרבי מאיר מברדיטשוב ז"ל (בן הקדושת הלוי), בכתר תורה על הרמב"ם שם, שכתב "ומקשה הכ"מ בפ"ב מהל' נזירות הל' כ"א דבמתניתן קתני מעשה בהילני המלכה שנדרה אם יבא בנה מהמלחמה תהיה נזירה שבע שנים, ובא בנה והיתה נזירה ז' שנים, ובסוף ז' שנים עלתה לארץ, והורוה בית הלל שתהא נזירה עוד ז' שנים, ולדברי הרמב"ם קשה למה לא חייבוה חכמים להילני המלכה שתעלה מיד שנדרה נזירות לא"י, ובמתני' קתני דבסוף ז' שנים עלתה והורוה ב"ד הגדול שתהא עוד נזירה וכו' ע"כ. ומחמת קושיא זו העלה התוס' יו"ט שם לדינא שלא כדברי הרמב"ם דאין מחייבין מיד לעלות דטומאת ארץ העמים מדרבנן, ומניחין אותו לנהוג נזירותו בחו"ל, רק אחר שנוהג בחו"ל כדי שלא יסבור שכבר יצא בזה נזירותו שיהא מותר לשתות יין ובתגלחת ולטמא למתים כופין אותו לעלות לא"י, שעדיין אינו יוצא בזה ואסור בכל עד שינהוג נזירותו בא"י עיי"ש. ותמצא מבואר ובאמת שכל זה איננו שוה לדחות דברי הרמב"ם דבודאי דעתו נכונה בכל אדם בנדר נזירות בחו"ל כופין אותו מיד לעלות, ומה שהקשה הכ"מ דא"כ למה לא חייבו להילני המלכה לעלות מיד, נראה בס"ד לתרץ דשם שפיר י"ל כמ"ש התוס' יו"ט דלא הצריכו לעלותה רק בסוף אחר שנהגה בחו"ל נזירות, וסברה שיוצאת בכך חייבו אותה לעלות כמ"ש הכ"מ גופא דמה דקתני ועלתה היינו שחייבוה לעלות, וכ"כ התוס' יו"ט בשמו עיי"ש, דבאמת בס"ד נראה דלא צריכין לטעם הכ"מ דמשו"ה דעת הרמב"ם שכופין לעלות מיד שלא יטמא בארץ

העמים, דע"ז מפקפק התוס' יו"ט כיון דטומאת ארץ העמים מדרבנן משו"ה אין כופין כנ"ל עיי"ש.

הרי מצינו שיש מחלוקת בדעת הרמב"ם האם הנזיר חייב לעלות מיד מחו"ל או לא.

פ"ב דין יין מצוה

כת"ר דן לגבי קידוש והבדלה, אלא אף יש לדון לגבי מצוות זימון, וזה כמ"ש החכם צבי בס"קסח, וז"ל "בהיותי בבילוגראדו שנת תט"ל, היינו מסובין בסעודת מצוה בחברת ה"ה מ"ת שם, ועוד חכם אחד שליח מחברון תוב"ב זכ"ל והחכם השליח היה נזיר שמשון, ולהיותו אורח נתנו לו לברך והוא לא קבל הכוס בידיו, כי אם אחר קיבל הכוס והוא בירך וזימן בשם, ולאחר גמר בהמ"ז בירך האחר שהכוס בידו ברכת היין ושתו המסובין". והחכם צבי השיג על זה וסבר שאין לעשות כן, הטעם הראשון הוא שהמברך צריך לאחוז הכוס בידו ולא סגי אם אחר אחוז הכוס. והטעם השני הוא שאף אם הנזיר אחוז הכוס בידו, מ"מ הנזיר פטור מלברך על הכוס, ולכן הוא לא יכול לקיים המצוה לברך על הכוס בשביל אחרים, ואין אחרים י"ח בזה. והטעם השלישי הוא שאף אם הוא אחוז הכוס בידו הנזיר אינו יכול לברך ברכת הגפן כדי שישתה אחר היין. ע"ש.

קידוש והבדלה

כתב כת"ר:

ג. שיטת תוספות והרוקח – לא רק מצוות הקידוש היא מהתורה אלא גם קידוש על יין הוא מהתורה, אלא שדין 'המברך צריך שיטעום' – הוא דין מדרבנן, ולכן נדר הנזירות האוסר על נזיר לשתות יין גובר על המצוה לטעום מיין הקידוש, שהיא מדרבנן, ולכן אסור לנזיר לשתות יין, אך מצוה עליו לקדש על יין.

וזה לשון התוספות (פסחים קו, א ד"ה זוכרהו): "ועוד מצינו למימר, דקידוש על היין דבר תורה, אבל הא דאמר המברך צריך שיטעום זהו מדרבנן." וכן כתב הרוקח בספרו (הלי' שבת סימן נב): "וקיימא לן בשלהי פ' בכל מערבין (עירובין

מ,ב) המברך צריך שיטעום, הוא או אחר, מדקאמר ליתביה לינוקא. ומאחר שיכול להטעימה לאחר, היינו דאמר בריש מסכת נזיר (ג,ב) מיין ושכר יזיר – לאסור יין מצוה כיון רשות. מאי היא קדושה ואבדלתא וכי מושבע ועומד מהר סיני, פירוש להטעימו. "ע"כ דברי כת"ר.

א) ויש לחקור לשיטה זו, שכתב כת"ר "מצוה עליו לקדש על היין". נראה שאין לו לאחוז הכוס בידו, וזה כמ"ש החכם צבי הנ"ל שכתב לגבי אחיזת הכוס "שלא שפיר עבדי". וכדעת החכ"צ נראה ממ"ש התה"ד בס"קמז לגבי אם יש איסור לגע באוכל בידים ביו"כ, שהוא כתב "ומצאתי חילוק בתשובת הר"ח א"ז שכתב דמי שמתענה מותר להתעסק במאכלות ובמשקות, ואין כאן משום לך לך אמרינן לנזירא סחור סחור לכרמי, דשאני נזיר דמותר בכל ענייני מאכל ומשתה בר מיין ופרי הגפן חיישינן דילמא מישתלי, אבל המתענה דאסור בכל מיני מאכל ומשתה אסח דעתיה מינייהו ולא אתי למשתלויי". הרי שפשוט ליה שאין לנזיר להתעסק ביין ופרי הגפן, ולכן אין לו לאחוז הכוס בידו, וכמ"ש החכם צבי.

וראיתי שכת"ר הביא מ"ש הרה"ג עזריה אריאל שליט"א בענין זה שמותר לנזיר לאחוז הכוס בידו כיון "שהאיסור הוא דווקא כאשר ידוע או עכ"פ כשיש חשש שהנזיר רוצה לשתות מהיין, או שיש חשש שישתה ממנו בטעות, ולא כאשר ברור שהוא יודע שזהו יין ומטרתו לדבר מצווה". ושוב כתב "אמנם ברא"ש בע"ז פ"א סי' ב: "אולי ישכח נזירתו", משמע שהחשש משום העתיד ולא משום שעצם הבקשה מעידה על שכחה; ועדיין י"ל שכאשר ידוע שהוא זוכר ותיכף ומיד מקדש ונותן לאחרים לשתות, והם עומדים לשומרו, אין כל חשש". אלא עדיין יש לדון לשיטת התוספות והרוקח הנ"ל שיש חיוב לנזיר לקדש על היין, מהו לעשות כשאין שם אחרים לשומרו, ויש חשש "אולי ישכח".

וגם כתב הרב הנ"ל "ובצל"ח סנהדרין נט ע"א: "שכוס יין לנזיר אסור להושיט בשביל שהנזיר עצמו ישתה, אבל אם נותן כוס יין לנזיר לרחוץ או לשאר הנאות ליכא איסור". ולהדיא נאמר בספרי נשא פיסקא כג: "יזיר - שומע אני מסחורתו ומרפואתו? [ת"ל לא ישתה], מותר הוא בסחורתו וברפואתו", דהיינו שמותר לנזיר למרוח יין על מכתו וכן למוכרו, ומשמע שהוא מחזיק את היין ככל אדם. וכן בספרי זוטא (ו,ג): "יכול לא יתן על מוחו ועל מגפתו ולא ירד בתוך הגת? ת"ל 'לא ישתה', משום שתיה הוא עובר, אינו עובר משום כל אלה". אם כן מותר בשופי לאחוז כוס יין."

וי"ל שאין מכאן ראייה, דבשלמא כשהנזיר רוצה למרוח יין על מכתו, שאין לחוש שמא הוא ישתה את היין כיון שאין דרך העולם לשתות את היין שהם רוצים למרוח על מכותם, משא"כ בנד"ד כיון שדרך כל העולם לשתות היין של קידוש, יש יותר חשש שמא ישכח הנזיר ואולי אף הוא ישתה את היין. וכן נראה מתה"ד הנ"ל שאין לנזיר "להתעסק במאכלות ובמשקות" שיש בהם יין.

וגם הרב הנ"ל הביא מ"ש הגר"א בא"ח ס"תריב, "דוקא בנזיר משום דסחור סחור לכרמא כו' והוא מבקש שיתן לו מסתמא למשתי קבעי כמ"ש תוס' שם". דהיינו כמ"ש התוספות בע"ז: ד"ה מנין, "דמסתמא למישתי קא בעי ליה... שמא שכח נזירתו". וכתב הרב, "דהיינו שמפני הסייג לנזירות אנו מחמירים לחוש יותר אפילו בסתמא, אבל אין כוונתו לאסור כאשר מוכח בעליל שאין כוונת הנזיר לשתותו ואין בבקשתו שום דבר שמעלה חשד שמא ישתה".

אלא י"ל שזה רק לפי מ"ש התוספות, אבל לפי מ"ש הרא"ש הנ"ל "אולי ישכח נזירתו", עדיין יש לחוש שמא הוא ישכח וישתה את היין, כיון שכן דרך העולם שהמקדש ישתה את היין, וכן נהג הנזיר עצמו קודם שהוא קיבל את נזירתו.

מ"מ עיין מה שכתבתי באורחותיך למדני ח"א ס"יט כדעת הרב הנ"ל שמותר לנזיר לאחוז כוס יין בידו, ודלא כנראה מהת"ד הנ"ל. ויש לפלפל עוד בזה.

(ב) עכ"פ יש לחקור האם הנזיר יי"ח כשהוא אינו אוחז הכוס בידו, אלא אחר רק מניח אותו על השלחן לפניו. וראיתי שכתב הרדב"ז בס"תתעט (תלז), "שאלת ממני אודיעך דעתי במי שקידש על היין בליל שבת ונמצא חומץ, אם צריך לחזור ולקדש", ובסוף התשובה הוא כתב, "ויותר היה נראה שתכף אחר שקידש יבצע על הפת ויעלה כמו יין". הרי אף שהפת לפניו והוא אינו אוחז את הפת בידו, עדיין סגי בזה לקיים מצוות קידוש. ולכן ה"ה לגבי קידוש על היין שמצד הדין אין צריך לאחוז את הכוס בידו, אלא סגי אם הכוס לפניו על השלחן. אלא יש לדחות ראייה זו, שלא מצינו שמי שקידש על הפת שצריך לאחוז את הפת בידו בשעת הקידוש משא"כ ביין, וכן נראה מהרמב"ם בפ"כט דשבת שכתב בהל"ז לגבי כוס היין, "ואוחזו בימינו ומגביהו מן הקרקע טפח", אבל בהל"ט לגבי הפת הוא כתב "ומברך המוציא ומקדש ואחר כך בוצע", ולא כתב שהוא צריך לאחוז את הפת בימינו ולהגביה טפח בשעת קידוש, ולכן שפיר סבר הרדב"ז שהוא יי"ח אם הפת על שולחנו, אבל לגבי יין י"ל דבעינן דוקא את היין בידו.

אלא זה אינו, שאף ביין מצינו דסגי אם היין על שולחנו. וכן כתב הט"ז בס"רעא בס"ק יט בנדון הדומה לרדב"ז הנ"ל, "דיש חילוק בדבר באם היה בשעת הקידוש יין על השולחן או על הספסל אצלו מוכן לשתות, אז ודאי א"צ לא לבפה"ג ולא לקידוש שנית אלא ישתה המוכן לפניו. "הרי שלא בעינן אחיזת כוס של קידוש בידו, ודלא כהחכ"צ בס"קסח הנ"ל שסבר דבעינן אחיזת הכוס בידו. ע"ש.

וראיתי בשערי ישועה למהר"י זיין ז"ל בשער ה"ס"יא, שדן לגבי "אם יוכל האדם לכיון עם הש"ץ בברכת בפה"ג של הבדלה, והשאר יאמר אותו בפיו, ולא יסמוך בו על הש"ץ, כי מצוה בו יותר מבשלוחו. ובתחילה הוא כתב, "דלכאורה משמע שצריך להבדיל פעם אחרת, שהרי כיון שהבדלה תיקנוה על הכוס, וזה אין בידו כוס, לא יצא י"ח, שהרי אינו רוצה להפטר בהבדלה של ש"ץ, ואותו בפה"ג שכיון לצאת בה, לא מהנייא ליה להבדלה כיון שאינו רוצה לצאת י"ח עם הש"ץ, ואותה הבדלה שמבדיל בפיו, לא מהנייא ליה כיון שאינה על הכוס." וזה כסברת החכם צבי הנ"ל. אלא אחר כך הוא הביא ראייה מהט"ז הנ"ל שלא בעינן אחיזת הכוס בידו. והוא כתב "ומשמם (הט"ז) יש ללמוד לנד"ד בק"ו, ומה אם באותו נדון שלא כיון לקדש על אותו יין שלפניו, יצא ידי קידוש, כ"ש בנד"ד שכיון להבדיל על אותו יין שלפניו ביד הש"ץ, פשיטא דמהני ומיקרי שפיר מבדיל על היין." הרי הוא הסכים לדעת הט"ז הנ"ל שהוא יי"ח אם הכוס נשאר על השלחן.

וראיתי ברב פעלים בח"ב א"ח ס"מא, שנשאל לגבי מי שאביו זקן ולכן האב מקדש בקול נמוך והבן שומע ברכת בפה"ג אבל לא שאר הקידוש, האם הבן יכול לברך הקידוש לעצמו בלחש או דילמא בעינן אחיזת הכוס בידו ולא ביד אביו. והרב פעלים הביא סברת החכ"צ הנ"ל והוא כתב דהא דבעינן אחיזת הכוס ביד המברך הוא רק לכתחילה, אף לדעת החכם צבי, וכן סברת הברכ"י בס"רצה אות ה, ואף הוא הביא דברי המהר"י זיין הנ"ל. ע"ש.

וגם ראיתי בשער הציון בס"רעא אות פו, שכתב "כיון דהשולחן עצי שטים והגר"ז וח"א העתיקו דבריו (הט"ז הנ"ל) והא"ר כתב דאפשר דגם מ"א מודה להט"ז ביין מוכן לפניו על השולחן... לכן העתקתי דבריו להלכה." הרי שהעיקר כהט"ז ואין אחיזת הכוס לעיכובא. וכן ראיתי בביאור הלכה בס"רעא בד"ה מיד, שכתב "ואפשר לומר דכיון שהוא סומך ברעיונו על הכוס שעומד לפניו התינוק די בזה וכעין שכתב השע"ת בס"רצו. בשם הגהות יש נוחליון."

ולפי זה נראה שכיון שי"א שיש חשש שמא הנזיר ישכח והוא ישתה מכוס הקידוש בטעות, אז הוא יותר טוב לשיטת התוספות והרוקח הנ"ל להניח הכוס על השלחן כשהוא מקדש עליו.

ג) ועדיין יש לדון לגבי יו"ט לדעת התוספות והרוקח הנ"ל האם יש לקדש על היין, שכתב הרב המגיד בהל' שבת פ"כט הל"יח שביו"ט קידוש הוא רק מדרבנן. וכן הוא במ"א ס"רעא ס"ק א, והמ"ב שם ס"ק ב. ע"ש.

אלא מצינו שכתב הדברי ירמיהו על הרמב"ם שם, "ובהמ"מ ודע שאין קידוש יו"ט דבר תורה עכ"ל. ובש"מ במס' ביצה דף ד' הנ"ל דגם הבדלה ביו"ט מדאורייתא עיי"ש ועי' מ"ש לעיל בהי"ג עיי"ש ועי' במ"א בס"רע"א ס"ק א'."

וכן הוא באורה ושמחה שם, וז"ל "כתב במגיד משנה, "ודע שאין קידוש יו"ט דבר תורה", ולא ידעתי כעת מנא ליה, שהרי לפי מש"כ הר"מ בטעם מצות קידוש והבדלה ביו"ט "שכולם שבתות ה' הן" א"כ יש לומר דזכור את יום השבת לקדשו קאי גם על יו"ט דיו"ט בכלל שבת, וצ"ב. והלום מצאתי במנחת חינוך (מצוה ל"א) שכתב ג"כ כלשון הזה שלא ידע מאין הוציא הה"מ כן ולכאורה מלשון הר"מ אפשר דהוא מן התורה, ע"כ, ועיי"ש שהביא מפמ"ג בפתיחה כוללת להל' ברכות (אות י"ט) בשם שיטה מקובצת שקידוש והבדלה ביו"ט הוא דבר תורה, [וכ"ה בפמ"ג סוס"י רצ"ו בא"א]. ועיין לשון הסמ"ג (מ"ע כ"ט) מוכח ג"כ שקידוש של יו"ט דבר תורה, וכ"כ להדיא בספר החרדים (פרק י"ג אות ו' ט') דקידוש ביו"ט היא דבר תורה, [אבל שם בפרק ל"ט אות ד' כתב "קידוש דלילה ויום והבדלה בכל ימים טובים מדרבנן" ע"כ, והמגיה שם פירש דר"ל קידוש על הכוס אבל מצות קידוש דאורייתא אף ביו"ט כמו שכתב בפ"ג]. סוף דבר לולא דברי הה"מ ז"ל נראה יותר דקידוש ביו"ט הוא דבר תורה. ע"ש. וכן הוא לדעת הריטב"א במו"ק יט. וכן דעת מהר"ם בספר התשב"ץ בס"תקסג ע"ש.

ועיין בקובץ על הרמב"ם בהל' שבת שם, וז"ל "כתב הה"מ ודע שאין קידוש יו"ט ד"ת, ובמכילתא פ' יתרו ז"ל מכאן אמרו מקדשין על היין בכניסתו, אין לי אלא קדושה ליום קדושה ללילה מנין, ת"ל ושמרתם את השבת, אין לי אלא שבת ימים טובים מנין ת"ל אלה מועדי ה'. וכ"ה בבה"ג ועי' בא"ר ס"רע"א וברכי יוסף שם. "משמע שלדעת אלו שאומרים שקידוש ביו"ט הוא מן התורה, שכן ילפינן ממכילתא הנ"ל. אלא עיין בברכ"י ס"רעא ס"ק ב, שכתב שלדעת הרב המגיד מ"ש במכילתא הוא רק אסמכתא ע"ש.

ולפי זה י"ל שלאילו שאומרים שקידוש ביו"ט הוא מן התורה, אז לדעת התוספות והרוקח הנ"ל אף ביו"ט מצוה עליו לקדש על היין אבל אין לו לטעום את היין. אולם לדעת הרב המגיד הנ"ל שקידוש ביו"ט מדרבנן, נראה שלדעת התוספות והרוקח אין חיוב לקדש על היין ביו"ט אף כשהנזיר אינו טועם את היין.

כתב כת"ר:

ז. הלכה למעשה - סיכום

אסור לנזיר לתלוש בידו או במספריים שיערה משערות ראשו, אם הוא משאיר ממנה פחות מכדי לכוף ראשו לעיקרו, ואם עשה כן – עבר על לאו מהתורה ולוקה על כך, וכן ביטול מצוות עשה של 'גדל פרע'. אם השאיר שיערה שאורכה יותר מכדי לכוף ראשה לעיקרה, נחלקו ראשונים ואחרונים: תוס', מאירי והריב"ש אוסרים זאת, משום ביטול מצוות עשה של 'גדל פרע שער ראשו', ואילו הרא"ש, הרמב"ם, הסמ"ג והחינוך (ולענ"ד גם המפרש לנזיר) סוברים שהדבר מותר, ואין בפעולה זו לא איסור דרבנן ולא ביטול מצוות עשה, כאמור לעיל.

אמנם יש מהאחרונים שהבינו בדעת הרמב"ם שהוא אוסר גם תספורת קצרה, משום ביטול עשה, ויש שכתבו שיש בכך לפחות איסור דרבנן, אך לאור האמור לעיל, נראה לענ"ד שניתן לסמוך על דעת המתירים ולהקל, במיוחד לאור העובדה ששניים מבין עמודי ההוראה שמרן השולחן ערוך מכריע בדרך כלל כמותם – הרא"ש והרמב"ם – מקילים בדין זה, וסביר להניח שאם מרן היה פוסק בסוגיה זו הוא היה מכריע כמותם.

נמצא אפוא שנזיר המיקל בדין תספורת, ומשאיר שיערות בגדר 'גדל פרע', דהיינו באורך של שתי ס"מ, שזה שיעור השיער הגדל במשך שלושים יום – יש לו על מי לסמוך. ע"כ דברי כת"ר.

הערה:

מ"מ י"ל דבשלמא שדרך מרן לפסוק כהרמב"ם והרא"ש, אבל כאן יש ספק בדעת הרמב"ם כמ"ש כת"ר שיש אחרונים שסברו שיש איסור מן התורה לדעת

הרמב"ם אף אם השאיר הנזיר שיערה שאורכה יותר מכדי לכוף ראשה לעיקרה. וא"כ נראה שאין לומר כאן "ששניים מבין עמודי ההוראה שמרן השולחן ערוך מכריע בדרך כלל כמותם – הרא"ש והרמב"ם – מקילים בדין זה, וסביר להניח שאם מרן היה פוסק בסוגיה זו הוא היה מכריע כמותם."

אלא כתב הב"י בהקדמה לטור, "ומקום שאחד מן השלשה העומדים הנזכרים לא גילה דעתו בדין ההוא והשני עמודים הנשארים חולקין בדבר, הנה הרמב"ן והרשב"א והר"ן והמרדכי והסמ"ג ז"ל לפנינו... אל הדעת אשר יטו רובן כן נפסוק הלכה". משמע שרק כאן שחולקים שני העומדים ובטלו דעתם זה כנגד זה, והעמוד השלישי לא גלו דעתו, לכן מצינו שא"א לפסוק הדין כלל מג' עמודי הוראה בלבד, ולכן בזה יש לאזיל בתר שאר הראשונים. אלא בנד"ד אף שדעת הרי"ף והרמב"ם אינה ברורה, מ"מ דעת הרא"ש ברורה, ולכן יש לפסוק כהרא"ש ואין צריך לחוש לדעת שאר הראשונים.

וכן נראה ממ"ש הב"י אחר כך, "ובמקום שלא גילה דעתו שום אחד מן הג' עמודים הנזכרים נפסוק כדברי החכמים המפורסמים...". הרי אם יש גלוי דעת של אף אחד מג' העמודים אז יש לפסוק כדעתו, ואין לחוש לדעת שאר הראשונים. ולכן עדיין י"ל בנד"ד שלסברת מרן דעת הרא"ש מכריע, וכדעת כת"ר.

ואסיים בכבוד רב

מחבר הספר אורחותיך למדני

